

Ёзнинг жазирама кунлари. Белбоғини қўлига ушлаб олган мўйсифид ҳар лаҳза елпиниб одимларди. Кўзи анҳор соҳилидаги дарахт соясига тушди. Андаҳ ором олишни кўнглига тугди. Уларнинг биридаги кўча эшиги очилиб, қўлида челақ кўтарган хушрўй аёл кўринди.

«Шу ерда яшовчиларга хўп яхши-да, — ҳавасланди мўйсифид, — шундоқ катта сувнинг бўйида ҳовли, ораста, салқин».

Аёл чолнинг рўпарасидан салом ҳам бермай ўтиб кетди. Тўғри бориб чол кўзлаган дарахт тагига қўлидаги челақни ағдарди. Ахлат экан... Чол бу ҳолни кўриб, котиб қолди.

— Чакки қилдингиз, — деди у қайтиб келаётган аёлга, — ахир одамлар бирми-ярим ўтириб дам оларди. Кейин тўғри келган ерга ахлат ташлаш ҳам одобдан эмас. Кун иссиқ бўлса, салдаёқ хиди чиқиб кетадику.

Аёл қўшларини чимирди. Кўзларида ғазабми, нозиликми акс этди:

— Нима, уйда ётаверсинми шунча ахлат.

— Ота-бобонг қилган ишни қил дейманда, — бош чайкади мўйсифид, — ҳа ёшлар-а, ёшлар... Ҳеч сизларни тушуниб бўлмайди-я...

Мўйсифид қайтиб ўтганида дарахт тагига бир уюм ахлат ётарди. Ҳатто бир-икки челаги анҳорга тушган ҳам бўлса керак...

Отаҳоннинг гапида жон бор: баъзи одамларни ҳеч тушуниб бўлмаяпти. Ёз, одамнинг сув ичгиси келади. Сиропилигю, «тоза-си» беш сўм. Бири газлаштирилган, бири шундоқ водопроводнинг суви. На маза-матра бор, на сифат...

Ташналикни қондирадиган ичимликлар шундай кўпки... Бозорларда челақ-челақ айрон, кир-чир пиёла, стаканларни ювадиган сув бир челақда. Рангини билиб бўлмайди... Шундоқ стаканни ботириб ола-

Показалик

ЕТТИ ДУМАПАСА ҲАЛОПМИ?

верасиз, бу ювиш саналади. Айронни ичасизу, озмаган кўнглингиз озади...

Бир пайтлар айрончи аёллар бўларди. Қидириб бориб айронхўрлик қилардик. Айрон қайнатилган сувга ёлғиз қатик қўшиб тайёрланарди. Аёлларнинг ўзлари ҳам фаришталиккина эди: энгил-боши тоза, косалар ювиладиган сувлар тез-тез алмаштириларди, тоза сочиққа артиларди. Айронда каттакан муз парчаси бўларди. Муздек, роҳатижон эди. Ҳозирги айрончи болалар, қизларнинг ҳаммаси ялангоёқ, қўларига бир кунда бир марта сув тегадими, йўқми? Одамлар ҳам ичаверишарди. Шунчалар бефарқ бўлиб кетганми.

Бозор Шарқда маданият ўчоғи ҳисобланган. Муомала, озодагарчилик ҳамиша улугланган. Бозордаги чойхона, ошхоналар хизматчилари ораста кийинишган. Ҳозир... Келинг бу гапларни кўя турайлик. Кеч-қурун Эски Жува бозоридан ўтганимиз? Бозор тугаб, сотувчилар кетган. Қараб кўзингизга ишонмайсиз: худди ахлатхонанинг ўзи. Қоғозми, картон қутими, эски-тускими — барчаси бор. Ўша бозорчилар эрталаб-яна келишади. Фаррош хотинларнинг меҳнатини қадрлаш ҳақида ўйлашмайди. Бир оғиз гапиргудек бўлсангиз эшитасиз эшитадиганингизни:

— Ҳа, энди фаррош бўлгандан кейин супурадида.

— Қайси бири шикоят қилибди. 5-10 сўм берсак чакаги ўчади.

Бозор ва показалик, иккови бир бўлсагина маданиятдан нишона топилади. Ҳозирча бундай бўлмаяпти. Тўғри, бозор иқтисодиёти барчамизга синов даври. Лекин унутмайлик: ҳамма нарсга ҳам бозорда сотилмайди. Ўз шаънимизни бир ўйлайлик. Ифлосгарчилик, алдам-қалдандан келиб чиқадиган касалликларни ўйлайлик.

Кўпинча шахримизни худди қумуш белбоғдек ўраб турган Анҳор соҳилларидан юришимга тўғри келади. Зилол сув айқириб оқади. Фавворалар кўкка сапчилади. Шундай жазирамада чўмилишга нима етсин! Одамлар билан гажум соҳилларни бўшаб қолгандан кейин кўринг. Қаҳва қутисидан тортиб пиво шишаларига, нон бўлақларидан тортиб балиқ қилтанокларига бор. Эски қоғоз, газеталарни айтмай қўяқолайлик. Ахир бу табиятнинг юзига тупуриш эмасми? Эртага яна ором олгани келмаймизми?

Вақт ортага қайтмайди. Ҳар бир кун ўзининг ташвиши, юмуши билан келади. Ҳар бир кун ўтгандан кейин жазирамда шахримиз яшнаётгандек эмас, яна ҳам ҳорғинлашаётгандай. Бунга бош сабаб — бизнинг лоқайдлигимиз.

Шундай одатимиз бор: бетон ариқлардан сув оқмаса нега қурилган деймиш. Сув оққудек бўлиб қолса ариқдаги ахлатларни кўриб ёкангизни ушлайсиз. Кўча юзларида ахлатлар уюми... Сал ичкарироқдаги хонадонларнинг эшиги тагига уюм-уюм чиқинди. Бир гал шундоқ Қичқирик каналнинг соҳилидаги кўп қаватли уйда яшайдиган ошнамни йўқлаб борувдим, йўлақдаги йиғиштирилган чиқиндиларни кўриб, қизиксиндим.

— Қаёққа ташлайсизлар бунни?

— Сувга оқизиб юборамиз, — бепарвогина деди уй бекаси, — кечроқ болалар олиб боришади.

Юрагим орқасига тортиб кетди: ахир Қичқирикда болалар чўмилидику?!

— Ҳечқиси йўқ, сув етти думаласа ҳалол, — кулди ошнам.

— Кейин ахлатлар чўкиб кетади.

Шундай ўйлайдиганлар битта ошнам эмасдир... Озодагарчилик ўз кўлимизда. Авваллари ҳар йили баҳорда сув келишидан олдин барча ариқлар тозаланарди, қирғоқлари тартибга келтириларди. Ҳозир тозалаш ҳақида айтмасак ҳам бўлади. Салор каналининг ҳолига маймунлар йиғлайди десам ишонаверинг. Бунақа каналлар қанча ахир? Шу ариқларда дизентерия, ичтерлама, ичкетар сингари касалликлар оқиши керакми? Бозорларимизда кўз кўриб қулоқ эшитмаган ўткир ичак касалликларини юктиришимиз керакми?

Ҳаммаси ўзимизга боғлиқ. Озодагарчилик бор жойда ҳамиша кўнглихушлик, хушқайфият ҳукм суради. Табиби ҳозик Ибн Сино айтганларидек «Тоза вужудга дард илашмайди». Вужуднинг тозаллиги эса сувнинг, ернинг, ҳавонинг, оламнинг тозаллигидир...

... Мўйсифид бир уюм чиқиндиларга, кейин яшил дарахтга, зилол сувга қаради. Ҳўрсиниб бош чайкади:

— Ҳаҳ кизим-а, ҳамма иш сенинг бир челақ ахлатингдан бошланди. Эҳ, одамлар-а, одамлар...

Темур УБАЙДУЛЛО.

Ҳозирги кунда шахарлар ҳавосини бузувчи асосий омиллар — бу углерод оксиди, олтингугурт ангидриди, азот ангидридлари, олтингугурт гази, формалдегидлардир. Табиатни муайян ҳаҳатчиликдан сақлаб қолишнинг йўлларидан бири эскирган ишлаб чиқариш технологияларини янги, замонавийларига алмаштириш эканлигини бугун ҳамма тушуниб етган. Ушбу тадбирсиз атроф-муҳит муҳофазаси ҳеч қачон ижобий натижа бермайди.

Электр энергияси ишлаб чиқариш, энергетика ресурсларини қайта ишлаш халқ ҳўжалигининг масўиятлти соҳаларидан биридир. Бу соҳада эса табиатни муҳофаза қилиш тадбирлари катта аҳамиятга эга. Шунинг учун ҳам

Республика энергетика ва электрлаштириш вазирлиғи қорхоналарида ишлаб чиқариш устидан қаттиқ назорат ўрнатилган. 1996 йилда Тошкент ис-циклик энергетика марказида ҳавога азот қуруми чиқариш 6 тоннага ка-майди. 1997 йилда ҳам бу ижобий иш давом этади.

Иссиқлик марказининг қозонхонала-ри 1997 йилда мўлжалланган қўйдаги тадбирларни бажармоқдалар:

● ПТВМ-1000 қозонини ишга туши-риш-созлаш ҳисобига азот қуруми ҳа-вога чиқилиши 5 тоннага камайитириш;
● Ёқилгани навбатма-навбат ёқиш ҳисобига (ТМ-2) азот қурумини 45 тон-нага тушириш. Вақти-вақти билан тул-роқни туз қоплашдан ҳимоялаш боби-да юмушлар ҳам амалга ошириляпти.

Натижа ёмон бўлмади: «Сувсанотэнер-го» бирлашган қозонхонасида ҳавога

углерод бирикмалари чиқарилишини 43 тоннага камайитириш мўлжалланяп-ти.

Худди шундай, саноат қорхоналари-да ҳам ҳаво муҳофазасига жиддий эътибор берилляпти. Жумладан:

● «Ўзбекқишлоқмаш» ҳиссадорлик

ИККИ ЧАШМА

жамиятида биринчи вагранкани кокс-дан газ ёқилгисига ўтказиш ҳисобиға зарарли моддалар чиқарилиши 37 тон-нага;

● «Тоштўқимачиш» заводиди ва-гранкаларда ҳосил бўладиган газларни тозаловчи ускуна ўрнатиш ҳисобиға уг-лерод қурумини 245, 5 тоннага;

● «Керамзитбетон» очиқ турда ҳис-садорлик жамиятида иккинчи керам-зит цехининг чанг, газ тозаловчи уску-наларини таъмирлаш ҳисобиға ноор-ганик чангларни 50 тоннага;

● «Шаҳарйўлқурилиштаъмир» бош-қармасида эса асфальт қорштирувчи ускуна горелкаларини сошлаш ишлари ўтказилиши ҳисобиға ҳавога углерод қуруми чиқилиши 60 тоннага камайди.

Маълумки, ҳавога чиқарилаётган за-рарли моддаларнинг 72 фоизи автот-ранспорт воситалари ҳиссасига тўғри келади. Шунинг учун ҳам автоуловлар-нинг ёқилғи тизимини тартибга солиш мақсадга мувофиқдир. Аввало, ёнилғи сарфи 553 тонна микдорида тежалас-зарарли моддалар ҳам 356 тоннага ка-майди.

Кимё саноати ҳам ҳавони ифлослан-тирмоқда. Бинобарин кимёвий қорхо-налардан ҳавога чиқаётган зарарли

Муносабат

моддаларни ўзининг барбод этувчи ку-чи жиҳатидан эртақлардаги кўзачадан чиққан девларга қиёс этса бўлади. Шу сабабли «Рангли Лок» фирмаси, «Файз» ҳиссадорлик жамияти, «Совпластитал» қўшма қорхонаси каби ишлаб чиқариш қорхоналарига ўрнатилган термоката-лизаторлар катта аҳамиятга эга.

Бизни қийнайдиган яна бир муаммо бу кўмитамиз назоратчилари томонидан белгиланган тадбирларнинг вақтида ба-жарилмаслигидир. Бунга ҳамиша маблағ етишмаслиги рўкан қилинади. Лекин «Тош-

тўқимачиш» заводи, «Тошкент трак-тор заводи», Давлат ҳиссадорлик жа-мияти, «Тошқишлоқмаш», «Ўзбекқишлоқ-маш», «Тошкент чини заводи» ҳисса-дорлик жамиятлари доимий жарима тў-ловчи қорхоналардандир. Инсон ва жо-ниворлар ўртасидаги касалликлар ҳаво билан бир қаторда сувнинг таркибига ҳам боғлиқдир. Ичимлик суви қанчалар тоза бўлса, саломатлигимиз шунча ях-ши бўлади. Ҳўжалик, майший мақсад-ларда ишлатиладиган сувлар «Сувсоз» трести томонидан Салор, Бўзсув, Бек-темир сув тозалаш станцияларида то-заланганидан кейин истеъмолчиларга юборилади. Ортиқчиси Чирчиқ дарёси-га ташланади. Сув ҳавзаларини асосий ифлослантирувчи ҳолат — бу оқава, иш-латилган сувларни тозаламасдан таш-лаб юборишдир. Агар барча қорхонала-римизда айланма сув тизими ишга ту-ширилса, бу ҳолга ҳам барҳам бери-ларди. Ҳозир шундай тизим «Тошқимё-қишлоқмаш», «Тоштўқимачиш» завод-лари, «Тоштўқимачиш» ҳиссадорлик жамия-тида мавжуд. Ушбу тизим юқоридаги қорхоналарда 7910 кубометр ҳажмдаги тоза суви иқтисод қилиш имконини бермоқда.

Тоза ҳаво, тоза сув табиятнинг ик-ки чашмасидир. Азиз ҳамшаҳарлар, шундай қилайликки, ушбу чашмалар-ни асло ғубор босмасин.

Галия АМИРОВА,

Тошкент шаҳар табиятни муҳофаза қилиш кўмитаси режалаш ва меъёрлаш гуруҳи раҳбари.

Жониворлар ола-ми табиятнинг аж-ралмас бир қисми-дир. Биз етти ҳази-наннинг бири бўлган б а л и қ л а р н и н г ноқонуний савдоси ҳақида илгари ҳам ёзгандик.

Маълумки, Ўзбекистон Республикаси қонунчили-гига асосан айрим шахс-ларнинг ўзбошимчалик билан балиқ тутиши ва бозорларда сотиши тақиқ-ланган. Барибир Тошкент бозорларида ҳамиша ба-лиқ сотаётган кимсалар-ни учратиш мумкин. Со-тувда майда чавақлардан тортиб, бир метргача, ҳат-то ундан катта балиқлар-ни кўрасиз. Ҳатто балиқ-ларнинг урчиш даврида улар тошбағирларча ту-тишни давом эттираве-ришди.

Бу ҳолга чек қўйиш учун Тошкент шаҳар ҳокимли-гида шаҳар табиятни му-ҳофаза қилиш кўмитаси,

Мавзуга қайтиб

ЁРДАМГА МУҲТОЖ

санитария-эпидемиология станцияси, санитария ми-лицияси, бозорлар бош-қармаси, биология назо-рат ва бошқа тегишли ташкилотларнинг вакилла-ри иштирокида йиғилиш бўлиб ўтди. Қабул қилин-ган қарорга кўра махсус рейдлар ўтказилди. Рейд-лар давомида 84 кишига жами 27350 сўм жарима солинди.

Айни пайтда дудланган балиқ билан савдо қилиш бемалол давом этаверди. Фақатгина унинг икраси бор-йўқлиги текширилди. Барибир икра билан сав-до қилувчилар камаймади. Охир- оқибатда қонунбу-зарларга катта жарималар солинди, икралар эса му-содара қилинди.

Шуни қайд этишимиз ке-ракки, рейдлар тугатган бўл-са ҳам қонунбузарларга, ба-лиқ билан савдо қилувчи ўз-бошимчаларга қарши кураш ҳозир ҳам давом этапти. Тошкент шаҳар ҳокимлиги-да балиқларни шаҳар ҳуду-дида махсус жиҳозланган савдо шохобчаларида со-тиш масаласи ҳал этилмақ-да. Ушбу шохобчалар муз-латтичлар, улкан аквариум-лар билан таъминланади, маҳсулотнинг сифати ҳақи-даги гувоҳнома ҳам бери-лади.

Ўйлаймизки, ушбу тад-бир юртимизнинг бойли-ги бўлган балиқларни ўйламай-нетмай нест-но-буд қилишга чек қўяди. Балиқ ҳам инсон ёрдами-га муҳтож. Ана шундагина балиқлар ҳамиша бебаҳо бойлик сифатида дастур-хонимизни бебаз туради.

Наримон АСАДОВ,
Тошкент шаҳар табияти муҳофаза қилиш кўмитаси, ўсимликлар ва жониворлар дунёси гуруҳи раҳбари.

Ишлатилган ва яроскис деб топи-лан люминесцент — кундузги чироқлар атроф-муҳитга жид-дий таҳдид солади, инсон саломатлиги-га путур етказди. Чунки бу чироқларда маълум микдорда симоб борки бир до-на чироқдагиси йўл қўйилиши мумкин бўлган меъёрдан ҳам ошиб кетади.

Маълумотларга кўра йи-лига республикамизда уч миллион донгача ишлатил-ган чироқлар йиғилиб қола-ди. Тошкентда эса бу рақам 150000 донани ташкил эта-ди. Улар кўпроқ қорхоналар зиммасига тўғри келади. Яқин кунларгача симобли чироқларни йиғиш, уларни бартараф этишга етарли аҳамият берилмай келди. Улар бошқа чиқиндиларга қўшиб шаҳар ахлатхонасига олиб чиқиб ташланаверил-ди. Атроф-муҳитга қўрсата-диган таъсири билан ҳеч кимнинг иши бўлмади. Ку-нига минглаб симобли лам-паларни шаҳар ахлатхонаси-га ташлаанишдан юзгага ке-ладиган манзарани тасаввур қилайлик, ўрта ҳисобда МДХда ишланган ҳар бир лампа 300 грамм келади, ўзиди 80 миллиграмм симоб

Муаммо

СИМОБЛИ ЧИРОҚДАН САҚЛАНИНГ

сақлайди. Бу бир қараган-да эътиборсиздек туюлади. Лекин симоб «учағон мета-л» эканлигини унутмайлик. Ҳарорат ошган сари унинг ҳаракатчанлиги ҳам ошаве-ради. Иссиқда симоб майда-ланиб, томчиларга айланиб кетади. Ярим йил мобайни-да ҳўсизларча ўйламай-нетмай синдириб ташланган чироқларда шунчалар кўп симоб йиғиладики, ёзининг жазирамасида бир кунда 1013 грамм симоб парчала-ниб кетади. Ушбу микдор биз нафас олиб турган ҳа-вонинг 337 километр ҳудуд-даги 10 метр қалинликдаги қатламини заҳарлашга ета-ди.

Бу фақат ҳавода ҳолос. Ифлосланган ер-чи? Сув-чи? Ёмғир ёққанда ерга тушган симобларни кўз олдингизга келтиринг. Айниқса, очик ҳавзаларга симоб тушиши ниҳоятда хавфлидир.

Ўзбекистон Республикаси Давлат табиятни муҳофаза қилиш кўмитаси томонидан 1991 йилда симобли чироқ-ларни ахлатга олиб бориб ташлаш қатъян тақиқланди. Чироқларни бир ерга тўп-лаш, вақтинчалик сақлаш учун махсус жой ажратишга қарор қилинди.

Ҳозир симобли чироқлар-га боғлиқ бўлган икки муам-мо бор: бири чироқларни янада тоқимиллаштириш, уларни хавфсиз ҳолатда таёйрлаш. Иккинчиси, чи-роқларни бирёқлиб қўлиш-нинг энг махсус тизимини ишлаб чиқиш. Бунинг учун симобли чироқларни тайёр-ловчи заводлар симоб мик-дорини кескин камайити-риш зарур. Чунки экологик ҳолат ҳар қачонгидан ҳам масъулиятли бўлиб турган бир пайтда махсус дастур тузишнинг вақти аллақачон етди. Афсуски, таркибида симоб сақламовчи, нат-рийли чироқларни ишлаб чиқаришни йўлга қўйиш бир қатор тўб ислохотларни та-лаб этади. Демак ҳали си-мобли чироқлар ишлаб чи-қарилаверди. Бу эса чироқ-ларни зарарсизлантириш, ахлатга ташлашни мақбул усулларини ўйлашимиз ке-рак бўлади, деган гап. Ўз-бекистон ҳукумати қабул қилган қарорда муаммони-ннг долзарблиги ҳисобга олинган, чироқларни тўп-лаш, сақлаш ва зарарсиз-лантириш борасида аниқ тадбирлар белгиланган. Ле-кин чироқларни зарарсиз-лантириш марказлари қа-чонки қорхоналар ишлатил-ган, яроскис чироқларни ўз вақтида топширса, маблағ билан таъминласанига бир маромда ишлайди.

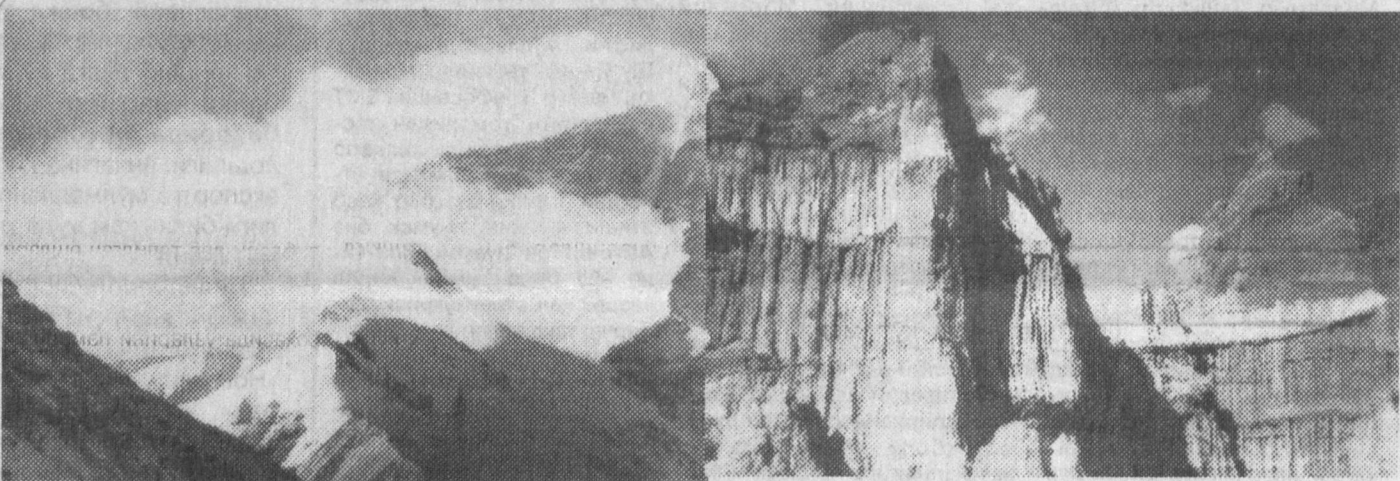
Симоб — ҳаёт учун ни-ҳоятда хавфли. Бунга ҳеч қачон хотирдан фаромуш қи-либ бўлмайди.

Татьяна КОШКИНА,
Тошкент шаҳар табияти муҳофаза қилиш кўмитаси бош мутахассиси.

№ 6 (67)

Тошкент шаҳар табиятни муҳофаза қилиш кўмитасининг саҳифаси

Кун жазирамасида инсон беихтиёр тоғ бағриларини кўмсаб қолади. У ердаги зилол сувлар, осмонўпар қоялар, ям-яшил адиқлар киши жонига ором беради. Айниқса худди оққушдек сузиб юрган булутлар гўзалликка тимсол бўлгулик.

Рашид Галиев олган сурат.

Шаҳримизнинг ёш туманларидан бири — Бектемирда 59 та йирик, ўрта, бир неча юз кичик, қўшма қорхоналар, шахсий фирмалар, масъулият чекланган жамиятлар, ўнлаб ав-тоулов қорхоналари жойлашган. Лекин Ўзбе-кистон Республикасининг «Табиятни муҳофа-залаш ҳақида»ги қонуни, шаҳар табиятни му-ҳофаза қилиш кўмитаси йўриқномалари қони-қарсиз бажарилмоқда.

59 қорхонанинг бир йил-лик сув сарфи 300-500 минг кубометрни ташкил этади. Ушбу микдордаги сувлар асо-сан майший мақсадларга иш-латилади: Сувлар сув йиғув-чи ҳавзалардан, қорхона ҳу-дудидаги артезиан қудуқлар-дан олинади. Сув ҳавзалари тегишли ташкилотлар томони-дан муҳофаза қилинади. Ле-кин ўз худудидаги артезиан қудуқлардан сув оладиган қорхоналар эса тартиб-қоида-ларга мутолақ эътибор бер-майди. «Италмотор-холдинг», «Нерудник» ҳиссадорлик жа-миятлари, 5-темир бетон буюмлари заводи, 5-қурилиш-монтаж ташкилоти, 4, 9-авто-саройлар шулар жумласидан-дир. Сувдан махсус фойдала-ниш учун рухсатномаси йўқ-лиги сабаб уларнинг мутасад-

дилари жарима тўлайдилар. «Сувмаш», «Тошкент ўрмон ҳўжалиғи», «Интранс» сингари ташкилот ва қорхоналар сув-

хона мавжуд.

Сув муҳофазаси бўйича ту-манда ўтган ярим йил мо-байнида 11 марта қондабузар-ликлар рўй берди. 11 мансаб-дор шахс жами 17300 сўмлик жаримага тортилдилар. Бунга асосий сабаб меъёрий ҳўжат-ларнинг йўқлиги, сув ўлчагич-ларнинг ўрнатилмаганидир.

Атмосфера ҳавосининг му-ҳофазаси сув бобидаги каби қоникарсиздир. Шунинг учун ҳам шаҳар табиятни муҳофаза

Текширув

БИР ЁҚАДАН БОШ ЧИҚАРСАК

нинг санитария ҳолатига эъти-бор беряптилар, тегишли жи-ҳозларга ҳам эгалар.

Тумандаги қўлгина йирик қорхоналар канализация тар-моғига уланади. Лекин айрим қорхоналар ҳам борки, улар шу ишга катта эҳтиёж сезиб ке-лади. Туманда очик сув ҳавза-сига (Чирчиқ дарёсига) чиқин-ди сув ташлайдиган 2 та қор-

қилиш кўмитаси назоратчила-ри жойларда кенг миқёсда ту-шунтириш ишлари олиб бора-дилар, йўриқномалар беради-лар. Илкони борица ҳавога за-рарли моддалар чиқарилиши-нинг камайишига ҳисса қўша-дилар.

10-автомобиль таъмир заво-ди, Тошкент темир-бетон буюмлари заводи, 5-темир-бе-

Зокир АХМЕДОВ,

Алексей ҚОРАЕВ,

Тошкент шаҳар табияти

муҳофаза

қилиш кўмитасининг

назоратчилари.

Шаҳримизни ям-

яшил дарахтларсиз та-

саввур қила олмаймиз.

Хиёбонларда, кўча бет-

ларида яшнаб турган

дарахтлар бизнинг асл

дўстларимиздир. Та-

биятни севган киши

борки дарахт экишга

интилиши шундан.

Миртемир Қодиров

олган сурат.

1997 йилги Абдулла Қодирий номидаги Давлат мукофотида тақдир этилган асарлар орасида Ҳамза номидаги Ўзбек давлат академик драма театрида Абдулла Қодирий асари асосида сахнага қўйилган «Меҳробдан чаён» спектаклининг режиссёрлари Тўғрўн Азизов, Мунаввар Абдуллаева ва бош роль ижроچиси Файбулла Ҳожиёвлар ҳам бор. Сўхбатимизни биринчи бўлиб Тўғрўн Азизов билан бошладик.

— Ушбу асарни Мунаввар Абдуллаева билан биргаликда машҳур ёзувчининг 100 йиллигига бағишлаб сахналаштирган эдик, — дейди Тўғрўн ака. — Эркин Хушвақтов сахна вариантини ёзиб уни бир ўқиб қўришимни илтимос қилди. Ўқиб чиққач, жамоамиз билан биргаликда муҳокама қилдик. Уларга ҳам асар маъқул тўшди. Лекин айрим сабабларга кўра спектаклнинг сахна юзиди кўриши кечикди.

Спектаклни тайёрлашда иш жараёни анча қийин кечди. Асарнинг сахна вариантига янгиликлар киритганмиз. Масалан, романда саройдаги янгиликлар хусусида жарчи жар солиб айтиб юради. Спектаклда эса биз буни масхарабозларга юкладдик, чунки улар ҳам шох саройидаги барча иқир-чирлардан бохабарлар. Шох ҳарамиди Нозик деган аёл бор. Бу ролни Сайёра Юнусова жуда меъёрига етказиб ижро этган. Унда ички драматизм кучли.

Абдулла Қодирий ушбу асарни 1927 йилда ёзиб тугаллаган. Уша йиллари қатагон бошланиб катта истеъдод эгалари таъқибга олинаётганди. Ёзувчида романнинг икки варианты мавжуд эди. Бирида Анвар Қўқон хонлигидан қочиб Тошкентнинг Эски Жўвасида Раъно билан бирга яшайди дейилган бўлса, иккинчисида асар қаҳрамонлари Қўқонга қайтиб хондан кечирим сўраб шу ерда умрларининг охиригача яшайдилар, деб ёзилган. Лекин биз спектаклда қаҳрамонимизни ўлдиридик. Спектакль мухассислар томонидан ҳам, томошабинлар томонидан ҳам яхши қутиб олинди. Тўрт йилдан буён сахнадан тушмай келаётир. Биз учун энг

муҳими ана шу.

— Театрда яратилаётган бошқа спектакллардан бу спектаклнинг ўзига хос қандайдир янги томонлари борми?

— Ҳа, албатта бор. Уни-

ТўРТ ЙИЛДАН БЕРИ САХНАДАН ТУШМАЙДИ

нг янгилиги бош қаҳрамонлар ижросини уч гуруҳ ўйнаётганлигидир. Зухра Ашурова ва Равшан Жўраев, Мадина Мухторова ва Бекхўд Мухаммад-каримов, Фотиҳ Жалолов ва Дурдона Юсуповалар ўзларига топширилган

роллари сикдидилдан ўйнашпти.

— Спектаклда қайси роллар энг муваффақиятли чиққан деб ўйлайсиз?

— Жамоатчилик фикрича, энг яхши аёл роли Зухра Ашурова ижроси, энг яхши эркек ролини қизининг отаси ролини ижро этган Файбулло Ҳожиёв деб топилди.

— Мунаввар опа, сиз узок йиллардан буён институтда дарс бериб келасиз. Лекин кейинги йилларда режиссурага қўл

ёзиб олиб келди, ўқидик, маслаҳатлашдик, тахир қилдик. Спектакль сахна юзиди кўрди. Менинг назаримда бу асарда минглаб Анварлар ва Раънолар муҳаббати қуйланади. Айни кунларда ўшандай Анварларни топиш ҳам қийин бўлса керак. Асар қатагон йиллари ёзилган. Декорациялар ҳам шунга мослаштирилган. Айвонлар устун баланд-баланд бўлиб, уч милтиқнинг учига ўхшаш ва қорамтир рангда. Гўё ҳамма милтиқ остида ғам ва аламда яшаётгандай.

— Спектаклдан кўнглингиз тўлмаган жойлар бўлдимми?

— Назаримда оммавий сахналарда актёрлар кам. Бу нарсани имкониятлар чегарасидан келиб чиқиб бажарилган албатта. Буни томошабин доимо тушуниб етавермайди. Булардан ташқари мана шу спектакль учун атайдан кийим-бош тиктирмаганмиз. Борларидан фойдаланганмиз. Агар махсус тиктирилганда спектакль янада жозибадорроқ чиқарди.

— Файбулла ака, «Меҳробдан чаён»даги Солиҳ маҳдум ролингиз «Наврўз-95» театр фестивалида энг яхши эркек роли деб тан олинган эди. Ушбу хабарни эшитганингизда ўзингизни қандай ҳис қилдингиз?

— Бунни сўз билан таърифлай олмасам керагов. Юрак-юрагимдан қувонч ҳиссини туйдим. Уша кезде ёмғир ёғаётган эди. Қўлимда соябоним бўлмаса-да, тўғри қабристонга йўл олдим. Устозларим Олим Хўжаев, Раззоқ Хамроев, Назира Алиеваларнинг қабрларини зиёрат қилиб, руҳи-поқларига тиловат ўқидим. Улар менинг ана шундай мағзи тўқ ролларни яратишимда жуда кўп меҳнат қилишган. Шунинг учун улардан миннатдорман.

Маъпура НАБИЕВА
сўхбатлашди.
СУРАТДА: «Меҳробдан чаён» томошасидан лавҳа.

Республикамизда амалга оширилаётган иш-лохотлар кундан-кунга ўз натижаларини бермоқда. Президентимиз, ҳукуматимиз ёшларга катта эътибор қаратиб, уларнинг таълим олиши, шу жумладан, чет элда ўқиши учун кенг имкониятлар яратиб бермоқда. Биз республика Халқ таълими вазирлигида бўлиб, педагогик таълим ва фан бош бошқармасининг бошлиғи Мухтор Сайидалиевич Яхёев билан сўхбатлашдик.

ҒОЛИБ ЁШЛАР ХОРИЖДА ЎҚИШАДИ

— Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги бир қанча дастурлар асосида ёшларимизнинг чет элларда таълим олишини ташкил қилмоқда. Президентимизнинг иқтидорли ёшларнинг чет элларда ўқиши, таълим олишини қўллаб-қувватлаш «Умид» жамғармасини тузиш ҳақидаги Фармонларининг бу борада ҳиссаси катта. Биринчидан, республикамизда энг иқтидорли болаларни танлаб, уларнинг чет элда таълим олишларини ташкил қилиш, қўллаб-қувватлаш ва чет эл таърифи билан бўлиб, чуқур билимга эга бўлиб келган болаларни республикамиз манфаати учун, юртимиз келажаги, унинг иқтисодиёти, ижтимоий-сиёсий ҳаётини мустаҳкамлаш йўлида хизмат қилдиришдан иборат. Ўз ватанига садоқатли, юрт раънақи йўлида бутун билим, иқтидорини ҳам аямайдиган ёшларни республикамизнинг келажаги учун тайёрлаб, уларни ишга жойлаштириш «Умид» жамғармаси низомида қайд этилган.

«Умид» жамғармасининг танловларини уч йўналишда ўтказиш назарда тутилган. Биринчиси, бакалавр даражасидаги билимни бериш, иккинчиси магистр даражасидаги билимни бериш, учинчиси эса чет элда бир йил муддатга таъриб ва компьютерлаштириш бўйича, табиий фанлар, кишлоқ ҳўжалиги, экология ва сув ресурсларини бошқариш ҳамда журналистика йўналишлари бўйича чет элда ўқиш учун танловлар ташкил қилинган.

— Ўқиш ва танловлар қайси йўналишлар бўйича ташкил этилган?

— Албатта йўналишлар қамрови кенг. Жумладан, иқтисод, халқаро ҳуқуқ йўналиши, ахборот ва компьютерлаштириш бўйича, табиий фанлар, кишлоқ ҳўжалиги, экология ва сув ресурсларини бошқариш ҳамда журналистика йўналишлари бўйича чет элда ўқиш учун танловлар ташкил қилинган.

Талабаларимизни чет эл-

ларда ўқитиш мақсадида ривожланган мамлакатларнинг университетлари билан алоқалар ҳам ўрнатдик. Бу йилги танловларда эълон қилинган грантлар сони 200 та бўлади-ган бўлса, шулардан юзтаси бакалавр даражасидаги илм олувчиларга берилади, 50 таси магистратурага ахратилади, 50 таси эса малака оширишга ахратилади.

Чет элда таълим олиш, малака оширишга ахратилган грантларнинг 125 таси АҚШга мўлжалланган. 45 та танлов ғолиби Англияга боради, 10 таси Германияга, Францияга ва Японияга ҳам ундан талабалар юборилади. Америкага қўпроқ иқтисодиёт йўналиши бўйича ўқишга жўнатмоқчимиз. Колорадо университети, Миссури университети, Оксфорд университетида иқтисодиётнинг менежмент, маркетинг йўналишлари ривожланган. Мана шу жойларга биз талабаларни жўнатишни мўлжаллаб турибмиз. Ёки халқаро ҳуқуқни оладиган бўлса, Лондон университети, Оксфорд университети, Кембриж университетларини кўрсатиш мумкин. Мана бу жойларда халқаро ҳуқуқ, ҳамда халқаро сўбат бўйича биз талабаларни юбориб ўқитишни мўлжаллаб турибмиз.

Ёки бўлмаса айтиш мумкин, Франциядаги университетда банк тизими ишларига талабалар ўқитилади. Яна бир қатор шунча университетлар борки ўшаларга танлов ғолибларини жўнатишни мўлжаллаб турибмиз.

Бизнинг ёшларимиздан умидимиз жуда катта. Танлов ғолиблари деб топилган ёшларимиз бутун дунёга машҳур бўлган университетларда таълим соҳасида ўзларини намойиш қилиб, чуқур билимларга эга бўлиб халқаро ўқитиш тизими ҳамда иш юритиш билан танишиб келиб, республикамиз иқтисодиётининг тараққиёти учун хизмат қилади, деган умиддамиз.

Очил ҲАЗРАТОВ
сўхбатлашди.

Ҳозирги даврнинг муҳим масалаларидан бири аҳолининг ҳуқуқий билими савиясини оширишдир. Бундай билимлар инсон онгига қанча барвақт сингдирилса шунча яхши. Шунга кўра бу борада шахар халқ таълими бош бошқармасида талайгина ишлар қилинмоқда.

— Халқ таълими бош бошқармаси болалар ва ўсмирлар орасида жуда кенг қўламда иш олиб бормоқда, — дейди бош бошқарманинг тарбиявий ишлар бўйича бош мутахассиси Омон Мамасолиев. — Мактабларда болалар ҳуқуқий таълими ҳуқуқшунослик фани дарсларида фақатгина 9-синфда олади-лар. Бу фан ҳафтада бир соатдан ўқитилади. Бу жуда оз. Шунинг учун фақатгина ҳуқуқшунослик дарсларида эмас, балки вақти-вақти билан қўшимча машғулотларда ҳуқуқий билимни бериб бориш лозим. Бу борада қонунни ҳимоя қилиш органлари, маҳалалар ва ёшлар ташкилотларининг ўсмирлар онгига умуминсоний қадриятлар, ҳуқуқ ва бурч, инсоф ва диёнат каби тушунчаларни шакллантиришдаги амалий ҳамкорликларни муҳим аҳамият касб этади.

Кўрсатилган йўналишларда шахар халқ таълими бош бошқармаси томонидан тегишли ташкилотлар билан биргаликда талайгина таъкилий ишлар амалга оширилмоқда. Ҳусусан «Ўсмир ва қонун», «Бурч ва ҳуқуқ», «Ўсмир ва билим», «Бозор ва мактаб», «Фуқаролик алифбоси» мавзуларида анжуманлар ўт-

МАКТАБДА ШАКЛЛАНАДИ

казиш анъанага айланиб қолди. Мактабларда уч йўналишдан иборат бўлган «Маҳалла — мактаб — жамоатчилик» дастурига асосан анчагина йирик тадбирлар ўтказилди. Айниқса, Миробод туманидаги 94-, 110-, 158-мактабларда ўтказилган тадбирлар диққатга сазовордир.

Ҳар бир ўсмирнинг ўзини англаб етишида мактабнинг ички назоратини яхши йўлга қўйиш, махсус услубий ахборот ва кузатиш банкларини ташкил этиш, миллий руҳ, анъана, умуминсоний қадриятларни ҳисобга олган ҳолда мактабларда «Фуқарошунослик» курсларини ташкил этиш ҳамда маънавият ва маърифат, одобнома мавзуларида кечалар, учрашувлар ўтказиш тақозо этилади. 1997 йил бошида илмий-амалий анжуман ўтказилиб, бу тадбирга маҳалла фаоллари, мактаб раҳбарлари, спорт йўриқчилари ва бошқа тегишли ташкилот ходимлари тақлиф этилди. Унда болаларнинг бўш вақтини унмунли ўтказиш учун шарт-шароитлар яратиш режаси тузилган. Балоғатга етмаганларни ижтимоий ҳимоя қилишда, маҳаллалар ҳудудида тарбиячилар фаолиятини мувофиқлаштириш чора-тадбирлари ишлаб чиқилди. Бу борадаги илғор иш тажрибалари омма-лаштириляпти.

Болаларга ҳуқуқий тарбия беришда мактабдан ташқари муассасаларда, ўсмирлар клубларида ва соғломлаштириш майдончаларида болаларнинг қизиқишини ҳисобга олган ҳолда тиббиёт, ҳусусан, гиёвандликка қарши кураш ходимлари ҳамда ҳуқуқшуносларнинг маслаҳатлари ижобий таъсир кўрсатмоқ-да.

Бола тарбиясида юқоридагилардан ташқари оилада ота-онанинг роли, масъулияти биринчи навбатдалигини, бу борада тарбия муассасаларида оталар учун алоҳида, оналар учун алоҳида ҳуқуқий до-рифтунлар ташкил этилганлигини таъкидлаб ўтиш мумкин.

Наргиза ПИРНАЗАРОВА.

ШИФОНИ КЎЗЛАГАН ТАДҚИҚОТЛАР

Ўзбекистон Республикаси Фанлар академиясининг Ўсимлик моддалари кимёси институти ўсимлик моддалари таркибини ўрганиш, улардан доривор моддалар тайёрлаш ва кимёвий ҳимоя қилиш воситалари технологиясини ишлаб чиқиш бўйича йирик илмий-тадқиқот марказидир. Айни кунларда институтда бир қатор диққатга сазовор ишлар амалга оширилмоқда.

— Жамоамизда илмий изланишлар икки устувор йўналиш бўйича олиб борилмоқда, — дейди институтнинг илмий котиби Тоҳир Дўстмуҳамедов. — Буларнинг бири ўсимлик биорегуляторларини кимёвий ва биологик жиҳатдан ўрганиш ва тиббиёт саноати ҳамда халқ ҳўжалигининг бошқа соҳалари учун дориворлар тайёрлаш бўлса, иккинчиси ўсимликларни ҳимоя қилиш учун янги, юқори самарали кимёвий моддалар излаш ва улар асосида препаратлар яратишдир.

Бугунги кунда институт жамоаси томонидан ишланган 9 та препарат дорилушносликка кенг татбиқ этилган. Булардан ташқари 2000 йилгача ишлаб чиқаришга жорий этиш учун антисклеротик, гипотензив, антигиперлипидемик, антиаритмик ва бошқа фаолликка эга бўлган 20 тага яқин препарат тайёрланмоқда.

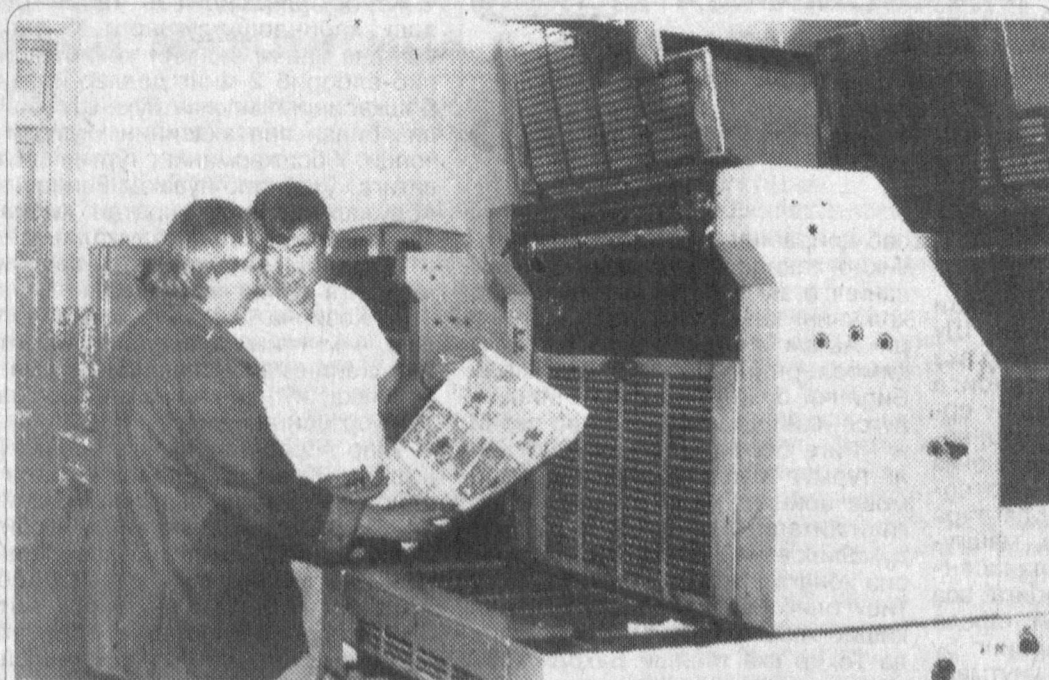
Институт ходимлари ҳозир Ботаника институтини билан биргаликда сафро ҳайдовчи препарат устида иш олиб боришмоқда. Бу дори сарик касаллигига қарши ишлатилади. Шолни киличи билан олма пектинидан тайёрланадиган олек препаратини устида ҳам айни кунларда тажриба-тех-

нология тажрибахонаси мудири Муродбек Тўраҳўжаев бошчилигида изланиш давом этмоқда. Булардан ташқари Россия билан тузилган шартномага кўра юрак ўйноғига қарши алланинги деб номланувчи антиаритмик восита ҳам ишлаб чиқарилмоқда.

Ҳозирда Франциянинг «Лактоксан» фирмаси билан биорегуляторларни чет элда, яъни Фарбий Европа давлатларида ва Америкада сотиш бўйича самарали иш олиб боришмоқда. Агар 1991 йилда институт бу фирмага 12 та реактив берган бўлса, ҳозирги кунда уларнинг сони 180 тага етди. Шунингдек, Туркиянинг Ондаулу университети қошидаги Тиббий ва ҳўшбўй ўсимликларни ўрганиш маркази билан ҳам ҳамкорлик йўлга қўйилган бўлиб, унга кўра, эфир мойлари ва бошқа табиий бирикмаларни ажратиб олиб ўрганиш бўйича тадқиқот олиб борилаётир.

Институт қошида ҳўжалик ҳисобидаги «Сада» илмий-технология маркази ва шифобахш совунлар ишлаб чиқарувчи Ўзбек-Турк қўшма корхонаси — «ЎзҚУР» ташкил этилган. Бу ерда биокўшимчани шифобахш, доривор бўлган «Дёфне», «Капила», «Отал» каби совунлар тайёрланмоқда.

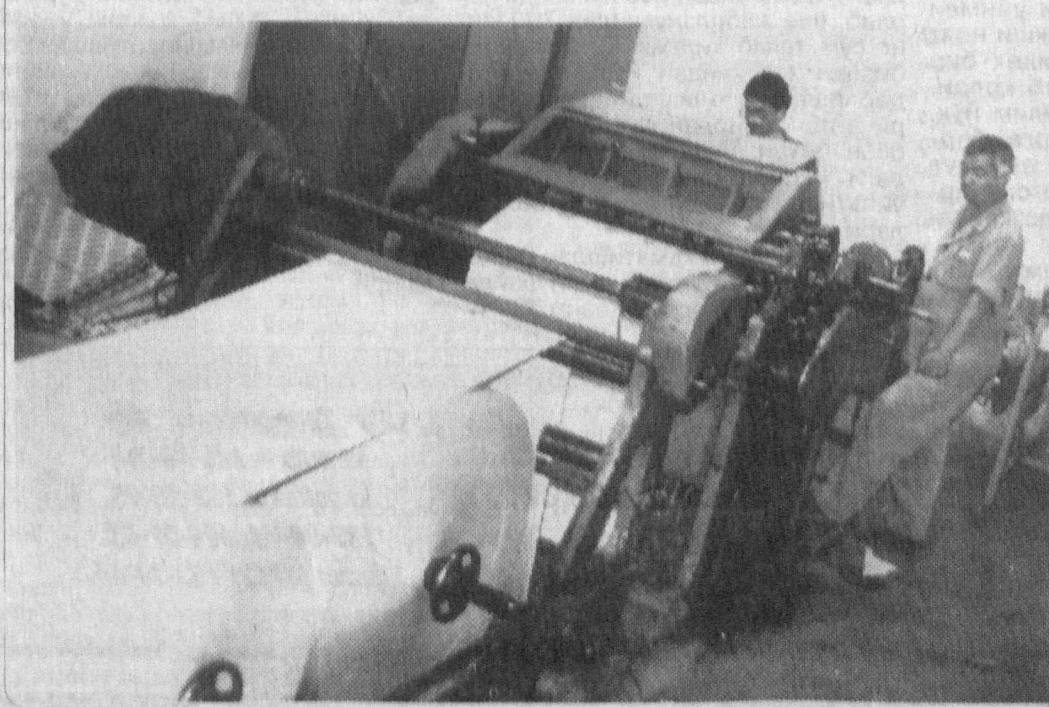
Назира НАЗАРОВА.

Собир Раҳимов туманида жойлашган тезкор матбуот фабрикаси ойига бир миллион сўмликдан ортқ ҳар хил турдаги нашриёт маҳсулотларини ишлаб чиқаради. Фабрика ишчилари айни кунларда сифатли маҳсулот ишлаб чиқаришга алоҳида аҳамият қаратади.

СУРАТЛАРДА: фабриканинг ишлаб чиқариш бўйича директор ўринбосари Ринат Ҳафизов тайёрланаётган маҳсулот намунасини кўздан кечирмоқда; қозғоз тайёрлаш цехи бригадери Мурод Мусаев ва қозғоз кесувчи Роман Ниёзов дастгоҳ ёнида.

Рашид Галиев олган суратлар.

«Кейинги пайтларда Тошкентнинг кўпгина жойларида чиройли қизлар ҳаммани «Инвайт» ичимлиги билан бепул сийламоқдалар ва қандайдир ўйинда иштирок этишга даъват этмоқдалар. Бу ўйинда ҳатто автомобиль ҳам ютиш мумкин эмиш. Шу тўғрими?»

Ш. Иброҳимов,
пенсионер».

«Оқшом» муштарийларидан келган шу каби саволларга аниқлик киритиш мақсадида муҳбиримиз ушбу ўйин ташкилотчиларига мурожаат этди.

Ҳақиқатдан ҳам «Инвайт» сув қўшанг бўлгани» савдо маркази эгаси бўлган «Си-Про» концерни Ўзбекистон аҳолисига бир умда тайёрланган ўз маҳсулотлари барча турларини тақлиф этишни режалашмоқда. Бу турли бўёнлар, шўрвалар, иссиқ, нонушталар, «Инвайт» ва «Элис» салқин ичимликларидир. Ҳозир республикада саратон эканлигини ҳисобга олиб биринчи навбатда ичимликлар тақлиф қилинмоқда. Кишилар бу ичимликлар тўғрисида тасаввур ҳосил қилишлари учун улардан тотиб қўриш маросимлари ва «Инвайт-совға» ўйини ўйлаб топилди.

Ичимликлар шаҳарнинг энг гажум жойларида: метро бекатлари, дехқон бозорлари, йирик савдо марказлари, «Аквапарк»да бепул тотиб қўриш учун тақлиф этилмоқда. Бироздан сўнг бундай тадбирлар Самарқандда ва Фарғона водийсининг йирик шаҳарларида ҳам бўлиб ўтади. Ташкилотчилар бу доридармонлар ва микро моддаларга бой бўлган «Элис» ва «Инвайт» ичимликларини таъмига муносиб баҳо беришга хизмат қилади, деб ишонч билдиришмоқдалар. Худди ана шу тотиб қўриш пайтда «Инвайт-совға» ўйини қойдалари ҳақида му-

фассал маълумот берувчи ўзбек ва рус тилларидаги рангли варақалар тарқатилмоқда. Ўйиннинг моҳияти кўйидагидан иборат: сизларнинг ҳар бирингиз битта, ёки омадингиз чопса бир неча совға эгаси бўлишингиз мумкин. Бундай совғалардан эса бир мингтаси

фасал маълумот берувчи ўзбек ва рус тилларидаги рангли варақалар тарқатилмоқда. Ўйиннинг моҳияти кўйидагидан иборат: сизларнинг ҳар бирингиз битта, ёки омадингиз чопса бир неча совға эгаси бўлишингиз мумкин. Бундай совғалардан эса бир мингтаси

СУРАГАН ЭКАНСИ...

«НЕКСИЯ»

ВА ЯНА 999

СОВГА

Ушбу тадбир ташкилотчиларининг нуфузи Ҳамдустлик мамлакатлари оммавий ахборот воситалари томонидан тасдиқланиб турибди. Яқинда «Инвайт саёҳат» ўйини ғолиблари бўлган Африкада бўлиб, қайтидилар. Унинг янги ғолиблари эса Париж қўчаларида сайр қилдилар, Европа «Диснейленд»ида бўладилар. Қозғоғистон ва Украинанинг кўпгина фуқаролари «Кроссворд — инвайт» учун йўллаб турги жавобларига йирик пул мукофотлари ҳам олдилар. Пировардида ҳозир Россияда «Элис» иш-тиёкмандларининг «Ўз яримтангани топ» ўйини жуда оммалашиб кетганлигини айтмоқчимиз. Уларнинг анчагинаси беш миллион рублдан муқофот олдилар. Эндилликда бундай омади чопадиганлар сафига Ўзбекистон аҳолиси ҳам қўшилиши мумкин.

Биринчи бўлиб буни машҳур телебошловчи Валдис Пельш қилди. У «Инвайт

ОЗОДАЛИКДАН
ДАРД ҚОЧАР

Ёз фаслида тез-тез учраб турадиган хасталиклардан бири ичтерламадир. Ичтерлама ичак инфекциялари гуруҳидаги ўткир касаллик бўлиб, бактериялари одам танасига оғиз орқали кириши ва ингичка ичакнинг пастки қисми деворда яралар келтириб чиқаради.

Ичтерлама таёқчалари мева-сабзавотларда 10 кунгача, оқова сувларда 15-20 кунгача, қўлмак сувда 4 ҳафтагача сақланади. Таркибида бундай бактериялар бор сув 60 даражагача иситилганда, ёки 3-4 дақиқа қайнатилганда таёқчалар ўша заҳоти ҳалок бўлади. Шунингдек, улар тик тушган қуёш нурлари таъсирида тез нобуд бўлади. Дезинфекцияловчи моддалар ҳам ичтерлама қўзғатувчиларига қирон келтиради. Хусусан, 5 фоизли фенол ёки 3 фоизли лизол эритмаси ёхуд хлорамин таъсирида 2-3 дақиқа мо-балида ўлади.

Касалликни асосан шу дардга чалинган беморлар, ўзи билмаган ҳолда бакте-рия ташувчилар тарқатишади. Наҳас билан ажралиб чиқадиган қўзғатувчилар ташқи муҳитдаги нарсаларни, жумладан сув, озиқ-овқат маҳсулотларини заҳарлайди. Шунингдек, бу бак-териялар одам танасига оғиз орқали, ифлос қўлар, қайнамаган сувда ювилган мева-сабзавотлар, сут орқали, очик сув ҳавзалари-дан тушади. Беморларнинг 8-10 фоизи инфекция тарқатдиган сурункали бакте-рия ташувчилар бўлиб қо-лади.

Агар озодалик қоидаларига риоя қилинса, бу хасталикдан узоқда юриш мумкин. Жумладан бунда овқатланишдан олдин ва ҳоҳатхонага кириб чиқ-қандан сўнг албатта қўл-ни совунаб юйиб, сўнг, истемол қилиш, ариқ, ҳовуз ва қудуқ сувларини ичмаслик, қувур сувлари-ни факат қайнатиб исте-мол қилиш жоиз.

Шунингдек, бемор иш-латган идиш-товоқ, сочик-дан фойдаланмаслик ке-рак.

Ёрқинжон

ҚўЧҚОТОВ,

Собир Раҳимов тумани

санитария-эпидемиоло-гия станцияси ходими.

«02»

ЗУРАВОНЛИГИ
ЎТМАДИ

Шу йилнинг июнь ойи-да Мирзо Улугбек тумани ҳудудида жойлашган Са-лор кўприги остида кеч соат тахминан 21.30 лар-да фуқаро В.Анжеланинг қўлгагидаги тилла зирғи-ни жисмоний куч ишла-тиб, тортиб олиб қочган А.Файзуллони Буюк ипак йўли кўчасида ҳизмат ва-зифасини ўтаётган давлат автоназорати бўлими хо-димлари ашёвий далил билан қўлга олишди.

Зуравонлик билан пул топиб, бойлик орттириб юрган Файзулло тергов жараёни давомида бундан олдин ҳам бир қанча жи-ноятларни қилиб юрганли-гига иқдор бўлди.

Ҳеч жойда ишлагансиздан зуравонлик билан пул орттиришчи бўлган Файзулло энди қилмиши-дан ўзи пушаймон...

АВТОБУСГА
ОРТИПГАН ЮК

Тошкент шаҳар Ички ишлар бош бошқармаси давлат автомобиль назо-рати бошқармаси ходим-лари «Уч қаҳрамон» ДАН масканида хизмат вази-

Боймирза ҚўЛЖОНОВ,

Тошкент шаҳар Ички

ишлар бош бошқармаси

ходими.

Пўлма

ГАЗЕТА ЎРНИГА... АРАҚ

Метронинг «Чилонзор» бекати — Тошкент шаҳри-нинг энг серкатнов жойи. Ҳар куну бу ердан мингларча йўловчилар ўтишади. Бир пайлар мазкур бекатнинг ҳар икки томонида, яъни Самарқанд шохбекати ва Фарход бозори йўналишларида газета, журналлар билан савдо қилувчи дўкнорлар бўларди. Ҳозир унинг ўрнига «Малбозор» сузи ёзилган чет элнинг аргавио сиргеталари сотиладиган қўш дўкон қўйилибди. Ора-си бор-йўғи бир қадам, маҳсулотлари ҳам бир хил.

Серкатнов жойидаги газета дўкони қаерга йўқотили-ди? Уни йўқотиш кимга керак бўлди, деган ўринли савол туғилиши табиий. Еки савдо бўлмай қолдимиз-ки? Бундай мулоҳаза юритадиган бўлсак, метро бе-катига қўндалик газеталар билан қанча савдо қи-лаётган унга яқин аёлларнинг қўли-қўлига тегмайди. Фарқи — улар ҳолис хизматлари учун устама ҳақ оли-шади.

Назаримизда, шаҳримизда бу соҳа мутасаддилари бу ишда бироз шошиланга ўхшайдилар. Улар ўз ха-толарини тузатиб, газета-журнал дўконини тиклашса савбога қолармидилар?!

Моҳира КАРИМОВА.

Бош муҳаррир Эркин ЭРНАЗАРОВ

Бектемир туманидаги 7-механизацияланган қўма колоннаси жамоаси колонна раҳбари Маъмур Фуломов Шокирова падари бузруквори

ГУЛОМ отанинг

вафот этганига муносабати билан қўқур таъзия билдиради.

ортик ушлаб қолса, ҳакам буни ўйин вақтини чў-зишга ҳаракат, деб баҳолаши ва эркин тўп билан жарима белгилаши мумкин.

ФИФА бош котиби Жозеф С. БЛАТТЕР
Цюрих, 1997 йил, 7 апрель.

Изоҳ: Ўйин қоидаларидаги ушбу ўзгаришлар Ўзе-кстон миллий чемпионатида шу йилнинг 1 августи-дан бошлаб амалга татбиқ этилади.

Шундай қилиб, яна бир неча кунлардан сўнг юр-тимиз футбол майдонларида ҳам ўйин қоидаларида-ги янги тузатишлар қучга қиради. Ҳўш, бу тузатиш-ларнинг аҳамияти қандай ва у ўйинларда ўзгариш ясаб оладими? Спорт журналистлари ва футбол иш-қибозларининг бу ҳақдаги фикрлари билан қизиқдик:

● **Ойбек ЮНУСОВ, «Ўзбекистон футбол» га-зетаси бош муҳаррири ўринбосари:**

— Янги қоидалар ўйин суръатига унчалик катта таъсир кўрсатмайди. Лекин улар ўйинларга бироз сайқал беради, деб ўйлайман.

● **Комилжон ЖУМАЕВ, Ўзбекистон футбол федерациясининг мутахассиси:**

— ФИФА томонидан белгиланган маромлар бу — қонун. Уларнинг футболга қанчалик ўқшаниқ, жо-зиба бағишлаганини стадионга келувчи ишқибоз-лардан ҳам билиш мумкин.

● **Абдурахмон ЖУРАЕВ, журналист:**

— Қоидалар билан танишиб, узоқ муҳокама қил-дик. Унда асосан жуда қамдан-қам ҳолатлардаги-на юз бериши мумкин бўлган ҳолатлар кўзда ту-тилган. Масалан, 16-қоидада «Дарвозадан тепил-ган тўп гол бўлса ҳисобга олинади», дейилган. Қаранг-а! Бу дарвозадан тўп тепиб, нарисигага гол киритиш амалда мумкинми? Лекин айтиллик, агар ўн мингдан бир ҳолатда шундай ноёб ҳоди-са юз берса, бу гол энди ҳисобга олинади!

● **Аҳмад ЙЎЛДОШЕВ, ишқибоз:**

— Қани, 1 август келсин-чи, кейин кўрамиз! Бу қоидалар баъзи «бемалолхўжа» команда ва фут-болчиларимизга таъсир қилармикан? Балки энди мажбурий қоида бўйича тезроқ ҳаракат қилишар? Ахир, «тўпни ўз вақтида ўйинга киритишни» чўзиш — қоида бўлишидир», дейилган-ку. Айниқса, дар-возабон тўпни қўлида 5-6 сониядан ортиқ ушлаб қолишининг таъқиқланганлиги яхши тақлиф!

Бахтиёр ХАЙДАРОВ.

Футбол

ФИФА: ҚОИДАЛАРГА
ЎЗГАРТИШЛАР

зарбадан киритилган гол ҳисобга олинади.

— Тўп, қачонки унга зарба берилган ва у олдинга йўналтирилган бўлса, ўйинга киритилган ҳисоблана-ди.

12-қоида. Қоида бузилиши ва ўйиннинг ноқонуний хатти-ҳаракатлари.

— Агар ўз ўйин-чиси майдон ташқарисидан ташлаб берган тўпни дарвозабон қўли билан ушлаб олса, эркин жарима тўли белгиланади.

— Тўп ўйинга киритилган пайтда ўйиннинг белгиланган масофада турмаслиги ва тўпни ўз вақти-да ўйинга киритишни чўзиш — қоида бузилиши ҳи-собланади.

— «Сўқиниш, ҳақоратловчи ва хафа қилувчи сўз-ларни ишлатиш» ўрнига «қоида бузилиши ёки сўқи-ниш» ибораси қўлланилади.

13-қоида. Жарима ва эркин тўп.

— ...Тўп тўғри келган томонга тепилган бўлса ҳам у ўйинга киритилган ҳисобланади.

14-қоида. 11 метрлик белгидан зарба.

Қуйидаги янги матн тасдиқланди:

— Пенальти тепилаётган пайтда дарвозабон дарвоза чизиги бўйлаб ҳаракатланиш ҳуқуқига эга.

— Зарба берилганга қадар жарима майдончасига югуриб кирувчи ўйинчилар оғоҳлантирилмайди.

16-қоида. Дарвозадан тепилган тўп гол бўл-са ҳисобга олинади.

17-қоида. Бурчакдан тўп тепиш чоғида тўпга зар-ба берилган ва у ҳаракатланган бўлса, ўйинга кири-тилган ҳисобланади.

ҲАКАМЛАР УЧУН МАНДАТ
ҚўЛЛАНМАЛАРИ

1. 12-қоидада айтилганидек, дарвозабон қўли-даги тўп билан тўрт қадамдан зиёд юрса, ҳакам унга нисбатан жарима тўпи белгилаш ҳуқуқига эга.

2. Агар дарвозабон тўпни қўлида 5-6 сониядан

Ҳозир сиз жабранувчилар — Абдуғофир Абдуҳалилов ва Баҳодир Ғаниевлардан бу ҳақ-да сўрасангиз улар афсус-на-домат билан: «Ҳаётда баъзан яхшиликка ёмонлик қайтиши-ни билмаган эканмиз. Ҳали ҳам орамизда шундай киши-билмас муттаҳамлар ҳам бор экан», дейишади.

Тинч, осойишта, аҳил, бообру ҳо-надонга шум оёқ оралади. У туғил-ган кунни нишонлаш баҳонасида бу ҳонадонга кириб келди. Шу ерда Муҳаббат Раҳимов, Тоҳир Раҳимов, Ўзбек Мирзаулуговлар билан та-нишди, қадрдонлашди. Кейин тур-ли баҳоналар билан яна ва яна кел-ди. Узини катта банкда қассир бў-либ ишлашлигини айтиб «халис хиз-мат» билан уларнинг ишончига ки-риб олди. Масалан, сўмини доллар-га алмаштириш масалаларида қа-дрдонларига яқиндан ёрдам бериб турди. Бир кун кечқурун оила дас-турхон атрофида ҳам бўлганида та-баррук меҳмон «қадам ранжида» ки-либ қолди. У дастурхон тўрига та-қлиф этилди. Ширин суҳбат билан ўтган таомдан сўнг, меҳмон мезбон-га илтимос охангидега деди:

— Тоҳир ака, қизим — Нигорахон ёлғизим. Мусиқага ихлоси банд. Шунин биланларингиз ўқитган муси-қа мактабига жойлаштиришга ёрдам берсангиз.

Мезбон «бажарамиз» деган маънода таъзим бажо келтирди. Шу сабаб 11 ёшли Нигорахон Тоҳир ака ҳонадонининг истикоматчисига айланди. Ҳар гал Сайёрахон бу ер-га келганда қизалоғини эрқалар, э-рқатойи уйга олиб кетиш ҳақида оғиз очса, «Ўқинида ўзимиз пианино со-тиб оламиз, унчага шу ерда тура тур. Бу ерда пианино бор, машу-лотларга бемалол тайёрлансан» деб юпатар, оила аъзоларига эса ўз миннатдорчилигини қай тарзда баён этишни билмас, уларнинг бу яхшиликларини ҳеч қачон унутмас-лигини қайта-қайта тақдорларди. Охирида сирини фоз бўлиши, орада-ги борди-келдиларининг узоққа чў-зиламлигини ҳис этиб янги-янги режалар тузари.

У кўп ўтмай ўзига таниш бўлган Чилонзор туман, Олмазор маҳалла-сида жойлашган 14-ўйининг 27-хона-донига ташвишли қиёфада кириб келди.

— Тинчликми, Сайёрахон? — сў-рашди хонадон эгалари.

— Ўлсин, мен ҳам одамлардек яшайман деб каталадек уйимни алмаштирмоқчи эдим. «Яхши ният — ярим мол», деганларидек бир жойдан ўзимбон ўй чиқиб қолди. Аксига юриб қўлимда пулим йўқ. Борини таниш-билишларга бер-гандим. Шунга 90 минг сўм пул зарур бўлиб қолди. Агар сизлар-дан топилса, бир ҳафтада қайта-риб берадирим.

Хонадон эгалари «ҳотамтой»-лик қилишди. Меҳмоннинг истагини ба-жо келтиришди. Орадан кўп ўтмай

ҲУКМ

АЙБСИЗ
АЙБДОРЛАР

саб доирасидан очикдан-очик четга чиқиб танишлари Сайёра Усмоно-ваннинг озаки илтимосига қўра дар-ҳол унинг қизи Нигорахон «ўғрилар-ни» Ўзбек Мирзаулугов ва Тоҳир Ра-ҳимовларнинг изидан тушишади. Биринчи бўлиб тузоққа Б. Мирзау-лугов олинади. Кейин Тоҳир акани-нг уйига бостириб боришади. Уни-нг турмуш йўлдоши Мавлуда Раҳи-мова эрининг уйда касал ётганлиги-ни айтиди. Шунда Абдуғофир Аб-дуҳалилов оёқ қийми билан сўроқ-сиз хонага кириб, Тоҳир акам «ту-тиб» олиб чиқади. Улар кўчага чи-қишиб машинага яқинлашганлари-да Тоҳир ака таниши Баҳодирнинг: «Нега чўнтагимга наша соласиз?» деб бақирганини эшитади. Унга жа-вобан Б. Ғаниев Баҳодирнинг дуч-келган ерига мушт туширади. «Жи-ноятчилар» ўша заҳоти шаҳар ички ишлар бошқармасига олиб келина-ди. Тоҳир Раҳимов 443-хонага, Аб-зам Мирзаулугов эса 431-хонага ки-ритилиди. Бу ерда уларга «ишлов» берилгач, нихоят «жиноятчилар» айбларига «ниҳоят» бўлишади. Қо-нун посбонлари талаб қилганда, «Усмонованинг қизини гаровга уш-лаш аъзагига ундан 200 минг сўм пул олиб, яна жабранувчидан 700 ми-нг сўм талаб қилдик. С. Усмонова биздан ҳеч қандай қарз олмаган» деб ёздириб олишади. Улар фик-риш иш хамирдан қил сугургандек осон битди. Энди улар олдилари-даги «жиноятчилар»ни хоҳлаганча уйнатишлари, истаган қўйга солиш-лари мумкин.

Лекин уларни қаматишдан фойда йўқ. Нозик вазиятдан унумли фойда-ланиб қолиш керак. Ҳозир бу ту-

Мақсуд ОРИПОВ.

Ҳар бир қитъа ёки мамлакат-нинг футболда ўзига хос хусу-сият, бошқа жойлардагига ўхша-майдиган ўйин услублари бўла-ди. Лекин шунга қарамасдан бу-тун дунёда футбол ўйини ягона қоидаларга амал қилади. Евро-панинг марказида жойлашган Цюрих шаҳрида Халқаро футбол федерациялари уюшмаси — ФИ-ФА ишлаб турибди. Бу ерда тур-ли миқёсдаги футбол мусобақа-ларини уюштиришдан тортиб то ўйин қоидаларини ўзгариштириш-ча бўлган қўллаб масалаларда ҳал қилувчи «фатво»лар чиқари-лади.

Шу йилнинг бошларида «Оқшом» муштарийла-рини Халқаро футбол федерациялари уюшмасининг ўйин қоидаларига баъзи ўзгаришлар киритиши ҳа-қидаги режаларидан хабардор этган эдик. Мақсад — футбол ўйинини янада қизиқарли қилиш, унинг жозибали таъсир кучини оширишдан иборат.

1997 йилнинг 1 март кун Халқаро футбол феде-рациялари уюшмаси ўйин қоидалари қўмитасининг Бельфастда бўлиб ўтган II-йигилиши ўйин қоидала-рига бир неча ўзгаришлар киритиш билан бирга учрашувларнинг қизиқарлироқ ўтказиш йўлидаги ил-гариги режа ва йўналишларнинг тўғри эканлигини қайд этди. Ушбу ўзгаришлар ҳақидаги низоми 1 июл-дан бошлаб турли мамлакатларнинг футбол феде-рацияларига жўнатилган бўлган. Яқинда респуб-ликамик футбол федерациясига ҳам бу ўзгариш-ларни тасдиқловчи мактуб келди. Қуйида биз уни муштарийлар диққатига ҳавола этаймиз:

ЎЙИН ҚОИДАЛАРИГА
АСОСИЙ ТУЗАТИШЛАР:

...Агар сиқиб турувчи шортлар кийилган бўлса, уларнинг ранги трусилар рангига мос бўлиши шарт.

5-қоида. Ўйинчи жароҳатланган қон оқаётган бўлса, у тиб-бий ёрдам олиш мақсадида майдонни тарк этиши керак.

8-қоида. Учрашувнинг бошланиши. ...Учрашувдан олдинги қўрға ташлаш маросими-да голлиб чиққан жамоа дарвозани танлайди. Иккин-чи жамоа эса тўпни ўйинга киритади. Бошлангич

Сувсиз тирик ҳаётни ҳеч бир инсон тасаввур этолмас керак. Чунки сув киши танасидаги ҳар бир ҳужайра, ҳар бир тўқима таркибининг ажралмас қисмидир. Сув киши танасида туну кун содир бўладиган барча ҳаётий жараёнлар-да — оксидланиш-қайтарилиш реакцияларида, моддалар алмашинуви ишларида фаол ишти-рок этади.

Абу Али ибн Сино сув ҳақида шундай ёзган: «...сув танада, ов-қат моддаларининг оқиши ва йом-иши учун керак бўлган муҳим модда ва бу моддасиз овқатла-ниш мумкин эмас». Урта ҳисобда олганда ҳар бир киши бир кеча-кундузда 2 ярим литрча сув ичиб туриши керак. Бизнинг шароитда эса сув 4-4 ярим литрдан 10-12 литрчага миқдорда ичилади. Ил-мий изланишларнинг кўрсатиши-ча, ҳарорат кўтарилган сари ки-ши танасидан йўқоладиган мод-даларининг 60-65 фоизи тер орқа-ли, қолган қисми бошқа аъзолар

жазирама қўнлари содир бўлади-ган микробларнинг ўзаро нисбат-ларининг бузилиши, яъни дисбак-териясиз ҳолатига барҳам беришда алоҳида аҳамиятли, озуқа модда-ларининг осонгина ҳазм бўлиши-га шароит яратиб беради.

Ташналиқни қондиршида анор ёки жийда қайнатмалари ижобий натижа беради. Агар кишида қаб-зият хасталиги учраса, сабзи, ка-рам, қовоқ сувларини бериш за-рур. Бобомиз Амир Темура ҳам сув-ши танасидан йўқоладиган мод-даларининг 60-65 фоизи тер орқа-ли, қолган қисми бошқа аъзолар

Биласизми?

ҚАНЧА СУВ
ИЧАСИЗ?

орқали йўқолади.

Ташналиқни қондирши ва ки-ши танасининг мезбонда ишланиш таъминлаш ичтиладиган суveni-нг миқдори ва сифатида боғлиқ. Бу масалада яна аллома Ибн Си-нонинг сўзларини келтирамиз: «Агар сувсиз ерларда сувга сир-ка аралаштирилса, бундай ичми-лининг озиғина миқдори ҳам таш-налиқни қондирди». Бизнинг ша-роитда ташналиқни қондирадиган су-юқликларни қуйидаги гуруҳлар-га ажратиш мумкин: нордон ичми-ликлар, ширин иччимликлар, шўр-танг иччимликлар, газли ва газсиз иччимликлар.

Иччимликлар орасида кўк чой алоҳида ўрин тутайди. Аммо у бу-риштирувчи ва қон томиллари де-ворини мустаҳкамловчи модда-ларга бой бўлишига қарамай, ай-рим вақтларда оғир меҳнат бил-лан шуғулланганда танадан йўқо-ладиган моддалар, тузалар, дар-мондорилар ўрнини тўла қоплай олмайди. Шундай моддалар бил-лан танани таъминлаш мақсади-да қаттиқ ва айрондан фойдала-ниш мақсадга мувофиқ. Улар таш-налиқни қондирибгина қолмай, та-нани озуқавий моддалар, оксил-лар, ёғлар, қарбонсувлар билан ҳам таъминлайди. Ундан ташқари қаттиқ ва айрон ичак бўлишида

иччимлигини умр бўйи истеъмол қилиб келганлар. «Набиз» сувда ивтирилган майиздир. Ташналиқни қондиршида наъматак ёки хамир-туруш қайнатмасини ичиш ҳам кат-та наф келтиради. Улар танадан тер орқали йўқоладиган дармон-дориларга айтириш даражада бой. Бизнинг шароитда ташналиқни қондиршида ширчойни ҳам та-всия қилса бўлади.

Ҳозирда маъдан моддалари-га бойитилган ероти сувлари-ни ичиш тарғиб қилинмоқда. Шунин унутмаслик керакки, бун-дай сувларни кўп миқдорда ичиш ошқозон шиллиқ қавати-нинг емирилишига сабаб бўла-ди, натижада бу қават жоқла-шади, ҳазм қилиш безларининг бир қисми нобуд бўлади. Бу ҳол меъда ширасининг кам миқдор-да ажралишига олиб келади, таом яхши ҳазм бўлмайди ва турли касалликлар келиб чиқа-ди. Ташналиқни қондиршида пиво ичиш ҳам ноқуш ҳолатларга олиб келиши мумкин, жумладан бун-да жигар тўқумасини ёф босади ва хасталик юзага келади.

Ботир САИДОВ,
«Она ва фарзанд»
илмий-ишлб чқариш
бирлашмасининг
бош директори.

ТОШКЕНТ
ОҚШОМИ
Toshkent oqshomi

Муассис:
ТОШКЕНТ ШАҲАР
ҲОКИМЛИГИ

Манзилмиз:
700000, Тошкент шаҳри,
Матбуотчилар кўчаси, 32

Телефонлар:
хатлар — 133-29-70;
эълонлар: 133-28-95,
133-08-74, 136-57-65.
факс: (3712) 133-29-09.

Душанба, торшанба
ва ҳафта
кунилари қиқади.
Ҳафт яққаратиш
64690

Нашринг етказиб бериш
масаллари бўйича турар
жойлардаги почта бўлмаларига
ёки «Тошкент почтасига»
133-74-05 телефонига мурожаат
қилиниши мумкин.